

คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน*

Community Leaders' Desirable Characteristics for Peace in Thai Society

¹นิภาพร ปานสวัสดิ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ บรรจบ บรรณรุจิ

¹Nipaporn Pansawat, Phramaha Hansa Dhammhaso, and Banjob Bannarujj

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author. E-mail: sawatdee2504@hotmail.com



บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ 2) เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อนำเสนอคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน กลุ่มประชากร 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำในสังคมไทยจำนวน 12 ท่านที่ฝึกฝนทางธรรมและเป็นระดับผู้บริหารทั้งภาครัฐเอกชนและบางท่านมีวิถีชีวิตเป็นปราชญ์ชาวบ้าน 2) กลุ่มผู้นำชุมชนมุ่งสร้างสันติภาพ 2 พื้นที่ 12 ท่าน รวมทั้งสิ้น 24 ท่าน นำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา ตรวจสอบและยืนยันองค์ความรู้ด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) พบว่า ผู้นำส่วนน้อย ยังปฏิบัติศีล 5 ไม่ครบทุกข้อ เนื่องจากขาดวินัยในการปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรและผู้นำส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตและการสร้างสันติภาพต่อเนื่องดี 2) จากการศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธของผู้นำ ควรใช้หลักไตรสิกขาการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมกับหลักธรรมที่ส่งเสริมเช่น หลัก สัมมาทิฎฐิ กัลยาณมิตรธรรม 7 โยนิโสมนสิการ และหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น ซึ่งมีการพัฒนา 3 ด้าน โดยเริ่มจาก ศีลภาพ จิตภาพ และก้าวหน้าไปปัญญาภาพ 3) ผู้วิจัยนำเสนอคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน ด้วยกรอบคุณลักษณะที่ดี 4 ด้านคือ 1) บุคลิกดี ประกอบด้วย สุขภาพแข็งแรง วางตัวได้ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส กริยาสุภาพเรียบร้อย 2) พฤติกรรมดี ประกอบด้วย มีศีลครบ 5 ข้อ มีวินัย มีสัจจะวาจา มีสัมมาอาชีพ 3) จิตใจดี ประกอบด้วย มีเมตตากรุณา มีความมุ่งมั่นตั้งใจควบคุมอารมณ์ได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และ 4) ปัญญาดี ประกอบด้วย รู้แจ้ง รู้ทันโลก ปรับตัวเก่ง กล้าหาญอดทน และ สันโดษ

คำสำคัญ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชน; ผู้นำชุมชน; สันติภาพ

* Received March 18, 2019; Revised May 25, 2019; Accepted December 26, 2019

Abstract

This article has 3 objectives, 1) to analyze the problems and undesirable characteristics of community leaders for peace 2) to study the desirable characteristics of community leaders for peace in Buddhism 3) to present the desirable characteristics of Community leaders for peace in Thai society at present In doing research, a total 2 groups of 24 groups, totaling 24 images / person, consisting of 12 leaders in Thai society You and the community leaders of 2 communities, totaling 12 people, present the descriptive information. Examine and confirm knowledge with focus group by 8 experts

The research found that:

1) The problems of the characteristics of community leaders for peace, found that most of the two groups of leaders have good principles of life and self-development. There is a way to create peace for themselves and the community with morality and ethics. There are only a few that need to find ways to develop aspects of internal peace by keeping all the 5 precepts and practice as a routine in order to raise the level of faith. And there is a way to create self-motivation and reinforcement from outside In order to be more strict in discipline Until resulting in good results for participatory work and achieving goals

2) The study of desirable characteristics of community leaders for peace in Buddhism found that there should be a method of internal and external self-development in a step-by-step manner, starting from outside to internal self with the threefold principles. By starting from Yonisomanasikarn is Smart thinking To promote the practice of the 5 precepts to concentrate Until the level of wisdom is the point of view is the truth And should develop Buddhist leadership characteristics in 4 aspects: 1) personality, 2) image behavior 3) mental image and 4) visual intelligence

3) Presenting desirable characteristics of community leaders for peace With criteria for indicators of integration, leadership, change, threefold and from in-depth interviews with subgroup discussions of community leaders It was found that the desirable characteristics of community leaders for peace had four good features: 1) good personality consisting of strong health, good behavior, good smile Modest verbs. 2) Good behavior, consisting of 5 precepts, discipline, truthfulness, occupation 3) Good mind consists of benevolence, commitment Control emotions with morality and ethics and 4) good intelligence, consisting of enlightenment, knowledge of the world, adaptation, goodness, courage, patience and solitude.

Keywords: The Characteristic of Community Leaders; Community Leaders; Peace

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมและเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุด และโดยธรรมชาติทุกสังคมในการอยู่ร่วมกันต้องประกอบด้วยผู้นำ และผู้ที่เป็นผู้ตาม ไม่ว่าจะเป็ช้ชุมชนระดับใด หรือ ระเบียบประเพณีเช่นไร (Stogdill, 1994) ผู้นำจะเป็นผู้ที่ย้ยมไปด้วยสติปัญญา มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ เป็นสัญลักษณ์ในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เป็นผู้ที่จะนำกลุ่มให้พ้นจากความทุกข์ยาก ขจัดปัญหาขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกลุ่มและสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ เพื่อถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Bennis, & Nanus, 1985) ผู้นำต้องมีคุณลักษณะการกระตุ้นทางปัญญาโดยคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการสร้างแรงบันดาลใจ (Jame M. Burns & Bernard, 1978) ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจ ตลอดจนสนับสนุนให้ผู้ตามทำงานได้ดีขึ้นเพื่อเป้าหมายสูงสุดขององค์การ (Dubrin, 2010) และในยุคนี้ ที่เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ย่อมมีผลกระทบต่อการทำงานอยู่ร่วมกันของผู้นำและผู้ตาม หรือ แม้แต่ในสถานะเดียวกันในสังคม เปลี่ยนเป็นการกระจายอำนาจและเสริมสร้างพลัง(empowerment) เพื่อให้แต่ละหน่วยสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับ “ชุมชนฐานราก” มีความเข้มแข็งที่จะแก้ปัญหาของตนเองให้ได้มากขึ้นจนเหลือปัญหาที่ถูกผลักดันออกมาให้เป็นภาระของบ้านเมืองส่วนรวมลดน้อยลง ควบคู่กับการเพิ่มสมรรถนะของระบบราชการให้สามารถรองรับการแก้ปัญหาต่างๆ (Keyuraphan, 2018) ผู้ปกครองรัฐจะต้องยึดมั่นตั้งมั่นในธรรม ยึดเอาความถูกต้องชอบธรรมเป็นใหญ่ในการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐ ต้องสร้างระบบและกฎหมายในการปกครองรัฐที่ชอบธรรมหรือ มีมิติที่เป็นธรรม (Raksamueng, 2018)

ผู้นำที่มีความสามารถ คือ ผู้ที่มาเป็นศูนย์รวมประสานใจ ช่วยชักชวน และชักจูง กระตุ้นเร้าจิตใจของคนร่วมงาน ให้ใฝ่ในการสร้างสรรค์ความดีงาม ให้มีความเข้มแข็งอดทนมีความเพียรพยายามไม่ระย่อ ท้อถอย ให้มุ่งมั่นที่จะช่วยกันพัฒนาชีวิต พัฒนาสังคม ร่วมกันจัดการปัญหาความขัดแย้งอย่างเหมาะสม (Nyani, 2018) สังคมของเรามีอะไรเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข มีอะไรที่จะต้องช่วยกันสร้างสรรค์แล้วพากันบุกฝ่าไปด้วยความไม่ประมาทของผู้นำ ในทางพระพุทธศาสนา ผู้นำใน อคคัณญสูตร มีเรื่องเล่าในอดีตแสดงถึงสาเหตุที่ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องมีผู้นำ เนื่องจากมีการเบียดเบียนกันให้ได้รับความเดือดร้อน มวลหมู่มนุษย์จึงต้องแสวงหาคนขึ้นมาปกครองเพื่อปกป้องคนในสังคมจากคนพาล จึงร่วมกันคัดเลือกบุคคลที่มีความประพฤติดี นำเลื่อมใส ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่มีความดีหลายด้าน เป็นตัวอย่างให้กับสังคม มนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ ในความที่ยังไม่ได้ขัดเกลา จึงยังหลงอยู่ในกิเลสวนเวียนอยู่ในการกระทำทั้งสิ่งดีและสิ่งชั่วเป็นการก่อและทำลายตนเอง คือจิตของมนุษย์นั่นเอง ทั้งความโลภ ความโกรธ ความหลง ทำให้มนุษย์เบียดเบียนซึ่งกันและกันมีการประพฤดิที่ล่วงข้อห้ามในศีล 5 พระพุทธเจ้าได้ทรงเปรียบผู้นำ เป็นเสมือนจำผุงของโค ถ้าหากนำไปถูกทาง ย่อมไปถึงที่หมายถ้าผู้นำขาดความรู้ความสามารถและขาดจิตสำนึกการเป็นผู้นำที่ดี ก็จะทำให้เกิดผลเสียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำชุมชนที่เป็นรากฐานทางสังคมและถูกคาดหวังว่า จะเป็นผู้ที่สามารถนำพาให้ชุมชนเจริญ และสงบสุข คนในชุมชนมีความปลอดภัยเป็นที่พึงพิงได้ ในสังคมจึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีคุณลักษณะดีทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ และทางด้านสติปัญญาความรู้ ความสามารถ และเพียบพร้อมทั้งด้าน คุณธรรม จริยธรรม (Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto), 2014)

สภาพปัญหาสังคมไทยส่วนหนึ่งมาจากอิทธิพลของการรับวัฒนธรรม จากต่างชาติเข้ามา มาก เกิดระบบทุนนิยม ที่ทำให้มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และกระจายความเจริญสู่ชนบท ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมบางอย่างที่เป็นผลต่อความคิด ความเชื่อ ซึ่งแต่เดิมสังคมไทยมีวัฒนธรรมที่มาพร้อมกับความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีการใช้อำนาจผ่านอำนาจอธิปไตยในการดูแลความสงบสุขของประชาชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 คนไทยซึ่งมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคล มีความยึดหยุ่น แม้จะบอกว่ามีความเข้าใจในกฎระเบียบ กติกา และบรรทัดฐานทางสังคมเป็นอย่างดี แต่มักละเมิดและไม่ชอบการผูกพันในระยะยาว จึงเกิดปัญหาด้านศีลธรรมของคนไทยโดยมีการละเมิดศีล 5 มากขึ้น (Wattanapradith, 2015) เป็นสาเหตุให้ขาดพลังทางสังคมในการขับเคลื่อน และก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในหลายมิติ เช่น มิติทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง แม้แต่ทางด้านศาสนา ทำให้ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในการปกครองระดับท้องถิ่น ปัจจุบันมีนโยบายสาธารณะที่เร่งสร้างสังคมที่มีคุณภาพโดยการขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนการวางแผนการพัฒนาในด้านต่างๆ ในระยะยาว ครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการสร้างความมั่นคง มั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ สอดรับกับการปฏิรูปประเทศที่มุ่งสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในอนาคต โดยการเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จึงมุ่งพัฒนาคนทุกวัยให้เป็น คนดี คนเก่งมากกว่า จะมีกรอบที่เป็นแนวทางปฏิบัติด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จะทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืนและต่อเนื่องได้ (Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto), 2015) ดังนั้นการพัฒนาผู้นำชุมชนต้องเริ่มจาก การแสวงหากรอบด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเชิงพุทธบูรณาการที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกตนเป็นปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติในศีล เจริญสติ มีสมาธิตั้งมั่น รู้ทันกิเลสตนเองทำให้ทันต่อโลกภายในตน และโลกภายนอกตน และประชาชนทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์หาเหตุผลเมื่อชุมชนเผชิญกับปัญหา (Kaewponthong, 2018)

ผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพ ต้องปฏิบัติตนตามหลัก ไตรสิกขา เพื่อให้เกิดปัญญาแล้วนำปัญญาไปสร้างความศรัทธา เพื่อเกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนให้เกิดเป็นชุมชนเพื่อสันติภาพ สิ่งผู้นำต้องมีอันดับแรก คือ ความฉลาดหลักแหลม ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจึงมีคุณลักษณะสำคัญคือ ความฉลาด รอบคอบ มีสติปัญญาดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Wittaudom, 2005) นอกจากนี้ผู้นำจะต้องประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม ด้วยการวางตัวในกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ดังเช่นพระพุทธองค์ได้แสดงถึงลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำหรือผู้บริหารไว้ว่า 1) วิยัตโตเป็นผู้มีปัญญา 2) วินีโตเป็นผู้มีระเบียบวินัยดี 3) วิสารโทเป็นผู้กล้ากล้า 4) พหุสุโตเป็นผู้มีความรู้มีการศึกษามาก 5) ธัมมานุธัมมปฏิปันโนเป็นผู้ปฏิบัติธรรมรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร (Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto), 2015) มีคุณลักษณะของกัลยาณมิตร เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล สุตะ จาคะ วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา หน้าที่ของกัลยาณมิตร คือ การเป็นปรโตโฆสะ การต้นแบบที่ดีด้านกายธรรม วจีกรรม มโนกรรม และการแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่น (Peuchthonglang and Peuchthonglang, 2018)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้นำทุกระดับจึงสามารถนำกรอบด้านคุณลักษณะดี 4 ด้านนี้ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งมั่นในการใช้สติ ปัญญาในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่มีการพัฒนาด้านคุณลักษณะ เพื่อให้เกิดสติปัญญา ได้รับความศรัทธาและไว้วางใจ จนสามารถทำงานแบบมีส่วนร่วม หรือทำงานเป็นทีม และสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเป็นชุมชนอุดมสุขด้านสันติภาพอย่างยั่งยืน ในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับผู้นำ และคุณสมบัติของผู้นำ โดยมองว่าผู้นำเป็นผู้ที่สามารถนำพาสังคมไปสู่ความสุขด้วยการมุ่งพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นการทำหน้าที่ของวิศวกรที่เป็นผู้สร้าง แต่วิศวกรสันติภาพคือผู้นำที่มุ่งนำหมู่คนไปให้พบสันติภาพหรือสันติสุขอย่างยั่งยืนจากปณิธานที่ว่า “ข้าพเจ้า ขอตั้งสัจจะอธิษฐานว่า ข้าพเจ้าขอบำเพ็ญสันติบารมี พัฒนาชีวิตให้รู้ตื่นและเบิกบาน ร่วมประสานมนุษย์และสังคม ให้อุดมด้วยสันติสุข ในทุกกลมหายใจ ตลอดไปเทอญ” (Phramaha Hansa Dhammhaso, 2013) ดังจะเห็นได้จากข้อความบางตอนตามที่ปรากฏใน พระสูตรตันตปิฎก อัมมิกสูตร จตุกกนิบาต อังคุตตรนิกายได้บัญญัติไว้ว่า “ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรมประชาชนชาวเมืองนอกนี้ก็จะประพฤติชอบธรรมตามไปด้วยหากพระราชายังอยู่ในธรรมชาวเมืองทั้งปวงก็ย่อมอยู่เป็นสุข”

จากสภาพปัญหาและหลักการดังกล่าว การศึกษาสภาพปัญหาและคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนา โดยอาศัยหลักไตรสิกขา และหลักธรรมที่ส่งเสริม รวมถึงถอดคุณลักษณะตัวแบบผู้นำจากทฤษฎีและผู้นำชุมชน เพื่อได้กรอบด้านคุณลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้ทุกชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติได้จริงเหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาของประเทศในทุกมิติให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมเป็นการพัฒนาประเทศไทยให้มีความสงบสุข พลเมืองมีชีวิตที่สมคูลมีคุณภาพ มีสันติภาพ ตั้งแต่ภายในตนเองที่เป็นระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน จนขยายกว้างไปสู่ระดับสังคมไทย ที่เป็นผลจากการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้เกิดภาวะเพื่อสันติภาพเชิงพุทธและใช้เป็นบรรทัดฐานในการเลือกผู้นำได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมไทยและสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์
2. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อนำเสนอคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อมุ่งเน้นในศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเก็บข้อมูลปฐมภูมิเป็นหลัก ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และ

การสนทนากลุ่มย่อย แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ เพื่อวิเคราะห์ ตีความ ก่อน-หลังให้เหมาะกับประเด็นที่ศึกษา เพื่อดำเนินการต่อโดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยจะทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้นำ และภาวะผู้นำ และคุณลักษณะผู้นำ ด้านสันติภาพในสังคมโลก ร่วมกับการวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของชุมชน เพื่อสันติภาพ 2 ชุมชน ที่มุ่งเน้นพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเพื่อสันติภาพ โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บคำสัมภาษณ์ผู้นำในสังคมไทยจำนวน 12 รูป/ท่าน และเก็บข้อมูลโดย การสนทนากลุ่มย่อย ผู้นำ 2 ชุมชนพื้นที่วิจัยรวม 12 ท่าน รวมถึงการศึกษาสภาพบริบททั่วไปของชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ จับประเด็น และวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร สืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร โดยเน้นศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์พบว่า หลักธรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชน จากคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิคือ หลักไตรสิกขาที่เป็นองค์ธรรมสำหรับการศึกษา และฝึกปฏิบัติเพื่อเป็นคนดี คนที่มีการพัฒนาความดีทั้งภายใน และภายนอกตัวคือหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย หลักศีล สมาธิ ปัญญา ที่สามารถพัฒนาด้านคุณลักษณะได้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านพฤติกรรม 3) ด้านจิตภาพ และ 4) ด้านปัญญาภาพ ที่เป็นองค์ธรรมของมรรค 8 รวมถึงหลักธรรมอื่นที่ส่งเสริมคือ หลักสัมมาทิฐิ กัลยาณมิตรธรรม 7 โยนิโสมนสิการ และหลักสติปัญญา 4 เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์ แล้วจึงสังเคราะห์โดยแยกหมวดหมู่ตามหัวข้อคำถามการสัมภาษณ์เป็นตัวตั้ง เรียงลำดับก่อน-หลัง แล้วนำหลักธรรมไตรสิกขาที่เหมาะสมกับด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเชิงพุทธ รวมถึงหลักธรรมที่ส่งเสริม และข้อมูลที่ได้เพิ่มเติมจากผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาสร้างกรอบการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นที่นำผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลขั้นที่ 1 จากประชากรทั้ง 2 กลุ่มมาวิเคราะห์ด้านคุณลักษณะผู้นำที่มีความตรงกัน ต่างกัน เพื่อได้ข้อสรุปมาบูรณาการกับขั้นตอนที่ 3 คือ ด้านการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์หลักหลักไตรสิกขา ที่ศึกษามาแล้ว แล้วนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาจัดหมวดหมู่ใหม่ตามประเด็นหัวข้อเรื่องของการสัมภาษณ์เชิงลึกในผู้นำกลุ่มที่ 1 และ การสนทนากลุ่มย่อย ของผู้นำชุมชน 2 ชุมชน โดยที่ผู้นำกลุ่มที่ 1 คือ ผู้นำในสังคมไทยระดับผู้นำบริหารองค์การทั้งภาครัฐและเอกชนและผู้ได้รับการยกย่องในชุมชน จำนวน 12 ท่าน และกลุ่มที่ 2 คือการสนทนากลุ่มย่อย ผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 เป็นขั้นนำแบบข้อมูลทั้งหมดมาถอดคำพูด และจัดกรุป เป็นการจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยเรียงตามหัวข้อของแบบสัมภาษณ์ โดยมีการตรวจสอบละเอียดอีกครั้งแล้วจึงมาจัดหมวดหมู่ใหม่ตามหลักไตรสิกขา แล้วสร้างรูปแบบขึ้นมาเพื่อใส่รายละเอียดด้านคุณลักษณะดี แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลิกภาพดี 2) ด้านพฤติกรรมดี 3) ด้านจิตใจดี 4) ด้านปัญญาดี เพื่อเป็นรูปแบบที่ดูแล้วเข้าใจง่ายและสามารถนำไปพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อมั่นใจแล้วจึงจะนำไป Focus Group discussion โดยผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์และชี้แนะเพื่อให้ได้ข้อสรุปอีกครั้ง ผู้วิจัยจะได้นำมาเสริมให้ได้กรอบคุณลักษณะของผู้นำ

ชุมชนเพื่อสันติภาพในสังคมไทยปัจจุบันที่มีความเหมาะสมแก่การนำไปใช้และเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้กว้างขวางต่อไป

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหาและคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์

ผลการวิจัยจากการจัดทำกรอบในการศึกษา 3 กรอบคือ 1) กรอบคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพ จากเอกสารและงานวิจัย พบว่า คุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพของแนวคิดและทฤษฎีต่างๆมีคุณลักษณะ ดังนี้ คือ (1) มีวิสัยทัศน์การปฏิบัติตนเองเพื่อยกระดับค่านิยมทางสังคม: เน้นการพัฒนาตัวเองก่อนด้วยศีล 5 อย่างมีวินัย (2) การสร้างแรงจูงใจ ยกระดับความต้องการ (ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (3) ปลุกฝังจิตสำนึกเชิงจริยธรรม และ (4) มุ่งพัฒนาตนเองและชุมชนสู่ยุคแห่งปัญญา 2) กรอบคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพจากต้นแบบชุมชนทั้ง 2 แห่ง พบว่า (1) อารมณ์ดี (2) ให้ความสำคัญกับครอบครัว (3) วางตัวเป็นแบบอย่าง (4) บุคลิกดีน่าเคารพ ศรัทธา (5) มีความรู้เรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ (6) มีสัมมาอาชีพ และ 3) จากกรอบคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพจากการสัมภาษณ์ พบว่า (1) บุคลิกดี (2) มีความรู้ดี (3) ใช้หลักสัมมาทิฐิ (4) ยึดมั่นในไตรสิกขา (5) รู้แจ้งและทันโลกโลกาภิวัตน์ (6) ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง (7) หลักการมีส่วนร่วม (8) ให้ความสำคัญกับครอบครัว (9) ยึดหลักสติ

ประเด็นที่ 2 เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพในทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า วิธีการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อบูรณาการกับหลักพุทธธรรมจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและหลักธรรมสำคัญที่บอกถึงคุณลักษณะของผู้นำด้านสันติภาพไว้ จากการค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่าการที่จะพัฒนาคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของผู้นำจะต้องพัฒนาคุณลักษณะภายนอกและภายในที่เริ่มจากการพัฒนาปัญญาคือให้เกิดความรู้แล้วจึงไปพัฒนาภายนอกหรือด้านกายภาพได้ วิธีการพัฒนาที่ศึกษามาก่อนหน้าตั้งแต่ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีภาวะผู้นำในสังคมไทย และการประชุมกลุ่มย่อยเฉพาะผู้นำชุมชนและชาวบ้านพื้นที่ขอบเขตงานวิจัย 2 ชุมชนรวมถึงศึกษาคุณลักษณะผู้นำด้านสันติภาพทั้งทางตะวันตกและตะวันออก รวม 4 ท่าน เมื่อนำมาวิเคราะห์ด้วยการอุปมัยเห็นว่า สอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้านการพัฒนา “ปัญญา” ซึ่งการพัฒนาด้านปัญญามีลำดับการพัฒนาเป็นขั้น เพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดการดำรงชีวิตที่ดียิ่งตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2014) เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมและเข้ากันได้กับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเพื่อสันติภาพ เพื่อการสร้างเสริมคุณลักษณะผู้นำให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการ เริ่มจากหลักศีลที่เป็นหลักพื้นฐานสำหรับทุกคนที่ต้องยึดถือปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้นำ เพราะศีลมีดีของผู้นำเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นด้านความมีวินัย พัฒนาอย่างมุ่งมั่นจนเกิดเป็นสมาธิ และเกิดปัญญาที่เป็นสัมมา เมื่อมีศีลเป็นพื้นฐานแล้วผู้นำจะเกิดสภาวะที่ใส่ใจมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นรวมถึงกว้างออกไปถึงระดับชุมชนสังคม เนื่องจากคุณลักษณะผู้นำตามหลักพุทธธรรมได้อาศัย “ปัญญา” เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการ

กิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมและเข้ากันได้กับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเพื่อสันติภาพ เพื่อการสร้างเสริมคุณลักษณะผู้นำให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการ เริ่มจากหลักศีลที่เป็นหลักพื้นฐานสำหรับทุกคนที่ต้องยึดถือปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้นำ เพราะศีลมิติของผู้นำเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นด้านความมีวินัยพัฒนาอย่างมุ่งมั่นจนเกิดเป็นสมาธิ และเกิดปัญญาที่เป็นสัมมา เมื่อมีศีลเป็นพื้นฐานแล้วผู้นำจะเกิดสถานะที่ใส่ใจมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นรวมถึงกว้างออกไปถึงระดับชุมชน สังคม เนื่องจากคุณลักษณะผู้นำตามหลักพุทธธรรมได้อาศัย “ปัญญา” เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ การพัฒนามนุษย์ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เริ่มที่หลักการของการศึกษา เพราะการภาวนาหรือการพัฒนานั้น แท้ที่จริงก็คือสิ่งเดียวกันกับการศึกษาหรือสิกขา สิ่งที่ต้องศึกษาหรือสิ่งที่ต้องพัฒนาแยกออกไปเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือ 1) ศีลภาพ 2) จิตภาพ และ 3) ปัญญาภาพ เรียกว่า หลักไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญที่ผู้นำต้องศึกษาและฝึกฝน เพื่อเข้าถึงปัญญาและเป็นการพัฒนาตนเอง (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2014)

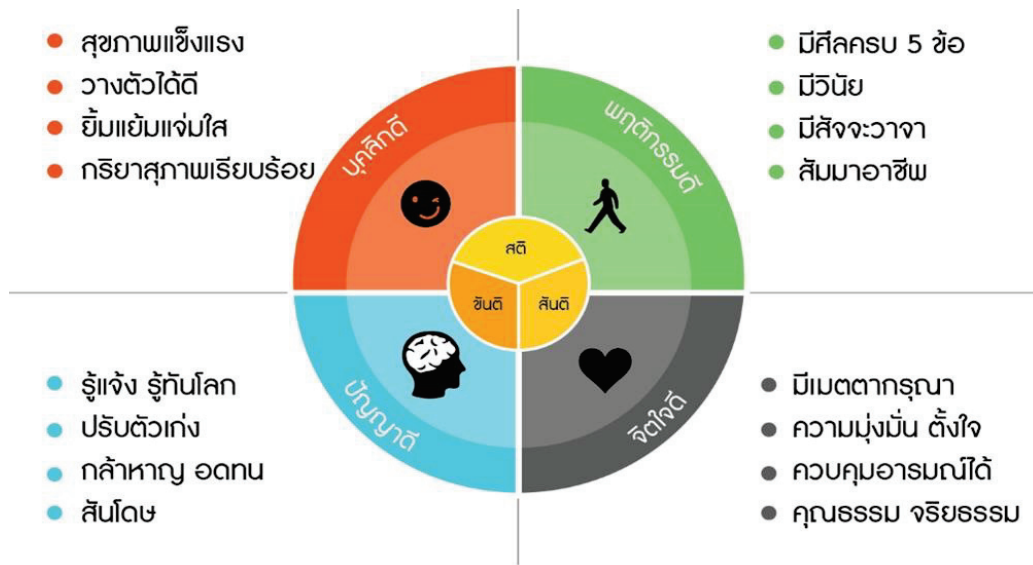
ประเด็นที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพเชิงพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน

ผู้วิจัยพบว่า ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ต้องมีกรอบด้านคุณลักษณะ ที่ผ่านการวิเคราะห์และบูรณาการเพื่อ การนำเสนอคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน ด้วยกรอบแนวคิด ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ดังรายละเอียด ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) บุคลิกดี ประกอบด้วย การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ วางตัวเหมาะสมกับกาลเทศะ ยิ้มแย้มแจ่มใส กิริยาสุภาพ แต่งกายสะอาด เรียบร้อย
- 2) พฤติกรรมดี ประกอบด้วย ผู้นำมีศีล 5 ครบทุกข้อ ความมีวินัย สัจจะวาจา มีสัมมาอาชีพ
- 3) จิตใจดี ประกอบด้วย มีเมตตา กรุณา มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน ควบคุมอารมณ์ได้ คุณธรรมจริยธรรม
- 4) ปัญญาดี ประกอบด้วย รู้แจ้งทันโลก ปรับตัวเก่ง กล้าหาญ อดทน สันโดษ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน” สามารถสังเคราะห์และนำเสนอได้ ดังแผนภาพที่ 1



แผนภาพที่ 1 แสดงคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน

สรุป

ผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพ ควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้เป็นกิจวัตร ควรเริ่มจากการให้ศึกษาความรู้และเข้าใจหลักไตรสิกขา คือเรื่องศีล 5 ที่เป็นหลักปฏิบัติธรรมพื้นฐานสำหรับทุกคน และควรเริ่มให้ความรู้และฝึกทักษะตั้งแต่เด็กโดยครอบครัวต้องส่งเสริมให้บุตร หลาน คนในครอบครัวได้ปฏิบัติเป็นกิจวัตร โดยอาจสร้างแรงจูงใจด้วยการร่วมกิจกรรมการให้รางวัล แม้ในโรงเรียนก็สามารถสอดแทรกนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านไปพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อให้ฝึกปฏิบัติตามกรอบตัวชี้วัด ทั้ง 4 ด้านได้ เพราะการได้ฝึกตั้งแต่เด็ก เป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีต่อการดำเนินชีวิตของเด็ก เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเก่ง หรือเป็นผู้นำที่ดีมีคุณภาพ โดยการสร้างแรงจูงใจให้สามารถเปิดใจยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น จึงจะสามารถพัฒนาไปสมาธิและปัญญาในที่สุด ฉะนั้น ผู้นำต้องมีวินัยในการปฏิบัติจนเป็นกิจวัตร และมีความมุ่งมั่นตั้งใจด้วยการมีสมาธิ มีสติระลึกรู้ร้อยสัจ 4 และหาแนวทางแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกจากทุกข์ เพื่อให้ตนเองพ้นทุกข์เกิดความสุข มีความสงบในจิตใจจนสามารถฝ่าฟันอุปสรรคปัญหาของตนเองได้แล้วอาสาไปช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้อื่น ด้วยบทบาทผู้นำที่ดีมีประโยชน์เป็นที่ต้องการของชุมชน สังคมไทยในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

ในการพัฒนาด้านคุณลักษณะของผู้นำทุกระดับควรนำกรอบคุณลักษณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพบริบทปัญหาในสังคมไทยปัจจุบัน ควรเริ่มจากการให้ศึกษา ความรู้และเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือเรื่องศีล 5 ที่เป็นหลักปฏิบัติธรรมพื้นฐานสำหรับทุกคนเสียก่อน และควรเริ่มให้

ความรู้และฝึกทักษะตั้งแต่เด็กโดยครอบครัวต้องส่งเสริมให้บุตร หลาน คนในครอบครัวได้ปฏิบัติเป็นกิจวัตร ด้วยการสร้างแรงจูงใจและจัดกิจกรรมการให้รางวัล แม้ในโรงเรียนก็สามารถสอดแทรกนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านไปพัฒนาตนเองเป็นเบื้องต้นได้ เมื่อสามารถเปิดใจยอมรับ จะสามารถพัฒนาไปสมาธิและปัญญาในที่สุด ด้วยบทบาทผู้นำที่ดีมีประโยชน์เป็นที่ต้องการของชุมชน สังคมไทยในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรมีการพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบเยาวชนไทยในแต่ละคุณลักษณะโดยละเอียดด้วยการสร้างเกณฑ์ที่วัดมาตรฐานและบูรณาการกับหลักสูตรเชิงพุทธ

2) ควรมีการศึกษาวิจัยการสร้างเกณฑ์ตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำครบด้าน ทั้งด้าน องค์ความรู้ ทักษะการปฏิบัติ เพื่อเป็นแบบประเมินคะแนนด้านคุณลักษณะผู้นำรายบุคคลเพื่อง่ายต่อการประเมินรายบุคคล และนำไปพัฒนาในส่วนที่ขาดต่อไป

3) ควรมีการศึกษาผู้นำต้นแบบในแต่ละบริบทครอบคลุมสภาพปัญหาที่ประสบอยู่ ด้วยวิธีการศึกษาแบบ กรณีศึกษา (Case Study) โดยละเอียด

References

- Bennis, W., & Nanus, B. (1985). *Leaders: The Strategies for Taking Change*. New York: Harper and Row.
- Dubrin J. Andrew. (2000). *Leadership, Research Findings, Practice, and Skills*. (7th ed.). OH: South-Western/Cengage.
- Kaewponthong, J. (2018). Community Management for Sustainability. *Dhammathas Academic Journal*, 18(1), 263-274.
- Keyuraphan, S. (2018). Buddhist integrated Ways for Solving Thai Political Conflicts at Present. *Journal of Graduate Studies Review*, 66-78.
- Nyani, Y. (2018). Buddhist Cardinal Principles for Peace and Harmony. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 19-29.
- Peuchthonglang, P and Peuchthonglang, Y. (2018). The True Friends: Noble Friends on the Path of the Enlightenment. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(2), 117-138.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2014). *Buddhadhamma*. (39th ed.). Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2015). *Dictionary of Buddhism*. (24th ed.). Bangkok: Plithamma.

- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2013). *Buddhist Peaceful Means: Integrating Principles and Conflict Management Tools*. Bangkok: 21 Century.
- Raksamueng, S. (2018). The Dhammadhipateyya: The Ideal of Creating Balance for State Sovereignty. *Journal of MCU Social Science Review*, 7(4), 150-157.
- Ralph M. Stogdill. (1974). *Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research*. New York: Free Press.
- Wattanapradith, K. (2015). Buddhist Method for Creating Motivation to Observe the Five Precepts. *Journal of Psychology Kasem Bundit University*, 5(1), 1-15.
- Wittayaudom, V. (2005). *Leadership*. Bangkok: Theera Film and Side Text Company.